
KRÓNIKA

JUGOSZLÁV RÖVIDFILMFESZTIVÁL – Harminchatodik alkalommal tartották meg Belgrádban a Jugoszláv Rövidfilmfesztivált. Ládi István, a *Magyar Szó* kritikusa így foglalta össze a szemlét: „az ideai szemlén nem voltak valóban kiemelkedő alkotások. Jó filmek, mint mindig, most is szerepeltek, az alapkérdés mégsem az, hogy mennyire tudták meghatározni a fesztivál színvonalát. A lényegi probléma, hogy a dokumentumfilmet a közép-szerűség veszélye fenyegeti, ha a rendezőknek nem sikerül tisztáznuk a film és a tévé viszonyát, és nem próbálják meg újrafogalmazni az időszerűséget. Nem anyagi, hanem művészi szinten következett be zavar a két médium vonalán.

A rendezők tudják, hogy a dokumentumfilm nem kelhet versenyre a televízióval, és tisztában vannak azzal is, hogy többet kell nyújtani, magasabb szintre emelni, mint amit az megkíván, és amit a műsorkoncepciók keretében el tud érni. Ha a film eseményről készül, általában nem sikerül. Erre az idén is volt példa. Ha viszont nem közvetlenül fűződik a napi történésekhez, akkor elég sokszor előfordul, hogy a rendező (talán a legjobb akarata ellenére) nem tud megszabadulni a tévéfelfogás hatásától. (...)

A rajzfilmek sem olyanok, mint valamikor voltak, de az is tagadhatatlan, hogy a belgrádi fesztiválon mindig jobban értékelték az ötletet, a szavakkal megfogalmazható mondanivalót, mint a képzőművészeti és animációs kvalitásokat. Az idén voltak rosszul megrajzolt és animált jó ötletek, és fordítva, ragyogóan rajzolt és animált, kevésbé attraktív ötletek. (...) Figyelmet érdemel, hogy jelenleg a belgrádi alkotók a feltételesean irodalminak nevezhető, a zágrábiak pedig az animációs és a vizuális mondanivalóra úgynevezett jobban.”

A 36. Jugoszláv Rövidfilmfesztivál nagydíjával a zsűri Nedeljko Dragić *Emlékképek* című rajzfilmjét tüntette ki. A dokumentumfilmek közül Vlatko Filipović *Mindennapi kenyérünket add meg nekünk ma*, a kisjátékfilmek kategóriájában Zoran Maširević *Magányos rózsa*, a rajzfilmek közül Rastko Čirić *Szörnyek és kísértetek*, valamint Borivoj Dovniković *Izgalmas szerelmi történetek*, a kísérleti filmek műfajában Slobodan Novaković *Slavica a filmsodák országában* című munkája bizonyult a legjobbnak. A legjobb rendező Vera Vlajić (*Csillagos éjszaka*), a legjobb operatőr Goran Trbuljak (*Emanuel Vidović*), a legsikeresebb producer pedig az újvidéki Terra-film és a budvai Zeta-film volt.

ÚJ SZÍNHÁZ BELGRÁDBAN – Március 3-án Belgrádban új színházat avattak: megnyitották a BITEF Színházat. Művészeti vezetője, Mira Trailović szerint ez a színház olyan alkotásoknak és előadásoknak nyújt majd teret, amelyek a legkisebb mértékben sem szokványosak. Hogy szavainak hitelt kell adnunk, azt már a rendhagyó megnyitó is bizonyította: a színház előtti téren bohócok, bűvészek és pantomímművészek szórakoztatták az egybegyűlteket. A színház előtt álló fáról, amely az intézmény védjegye is egyben, madárhagokat hallhatott a közönség. Az előcsarnokban miniatűr kert várta a megnyitó résztvevőit. Fellépett Slađana Milošević popénekesnő, majd Ana Jovanović színésznő Ophéliaként virágokat osztogatott és angol nyelven interpretálta Shakespeare-t. Olja Ivanjicki úrutasnak öltözve várta a közönséget. A színházteremben hárfák zengtek, fuvolamuzsika szól, a Zen-buddhisták és a harmadéves színinövendékek mutatkoztak be. Részleteket láthattak a legsikeresebb színház-

előadásokból filmszalagról, majd Rade Šerbedžija show-műsora következett.

A színházat Mira Trailović és Aleksandar Bakočević Belgrád város elnöke nyitotta meg.

ANDRIĆ-MONOGRÁFIA ÖT NYELVEN – Az Ivo Andrić Alapítvány és a Jugoslovenska revija közös kiadásában megjelent Radovan Popović Andrić-monográfiája. A szerző, aki már korábban is foglalkozott a neves író életművével, ezúttal főként Andrić leveleire, jegyzeteire, feljegyzéseire és más dokumentumokra támaszkodva inkább az embert, mint a művet állítja munkájának középpontjába. A könyv szerbhorvát, angol, francia, német és spanyol nyelven látott napvilágot, anyagát mintegy százötven fekete-fehér dokumentumfotó illusztrálja.

TITO MŰVEINEK HUSZONÖT KÖTETE – Josip Broz Tito Összegyűjtött Műveinek magyar nyelven megjelent huszonötödik kötete alkalmából könyvbemutatót tartott a Forum Könyvkiadó, amelyen a vállalkozás jelentőségét Brunner Balla Emília, a VKSZ TB Elnökségének titkára méltatta. „Elégedetten állapíthatjuk meg – mondta –, hogy ez a nagyszabású és mindenekelőtt társadalmi, történelmi és kulturális jelentőségű vállalkozás sikeresen valósul meg... 1979 óta, amióta megkezdődött Josip Broz Tito Összegyűjtött Műveinek magyar nyelvű kiadása, évente két-három kötet jelent meg. Ez kétségek kívül jelentős eredmény, és annak a bizonyítéka, hogy a kiadvány gondozói odaadóan végzik összetett feladatukat. Josip Broz Tito művei szinte egyidejűleg jelennek meg nemzetünk és nemzetiségünk nyelvén, 1992-ig pedig összesen negyven kötet kiadására kerül sor.”

KRLEŽA MŰVELŐDÉSI KÖZPONT ZÁGRÁBBAN – Márciusban befejeződtek Miroslav Krleža zágrábi villájának felújítási előmunkálatai. A tervek szerint ebben a művelődési komplexumban a Jugoszláv Tudományos és Művészeti Akadémia Irodalom és Színháztudományi Intézetének támogatásával a Krleža-múzeum mellett Krleža-műhely is létrehoznak, amelynek az lenne a feladata, hogy egy jól felszerelt könyvtárral egyetemben elősegítse a jeles horvát író életművének kutatását és további tanulmányozását. Emellett kamaraszínpadot és tanácskozások, tribünök megtartására alkalmas helyiségeket is berendeztek.

A közeljövőben számos jeles jugoszláv művész rendez hangversenyt, melynek bevételével

a Krleža-központ létrehozásához járulnak hozzá. Eddig Stefan Milenković és a Zágrábi Szólisták, valamint Boško Petrović dzsesszenész jelentette be hangversenyét. Rade Šerbedžija és Ljubisa Ristić Belgrádban és Zágrábban Krleža-színház létrehozását tervezi, a nyár folyamán pedig képzőművészek is csatlakoznak az akcióhoz, s valószínűleg Ivan Pogorelic világhírű zongoraművész is hozzájárul koncertjével a művelődési központ létesítéséhez.

A Krleža-villát Božidar Rašica professzor tervein alapján újítják fel.

AZ AGY TAVASZI PLENÁRIS ÜLÉSÉRŐL – A Forum Könyvkiadó Alkotók Gyűlésének április 14-én megtartott ülésén a Kiadó nyitottságának és hidszerepének, valamint az AGY alapszabályának kérdései szerepeltek napirenden. Bevezetőjében Herceg János a múlt történéseit idézte fel, azokat az időköt, amikor íróként minden egyes kéziratának megjelenéséért harcolnia kellett, szerkesztőként pedig a dotáció nélküli világ türelmeire tanította, személyes elményeit és tapasztalatait elevenítette fel a nyitottságról és hidszerepről értekezve. Vitaindítójában Hornyik Miklós elmondta, hogy az elmúlt időszakban a kultúrpolitika gátolta a nemzetiségi kultúránk gondjairól való nyílt kérdésfelvetést. A lapok a politikai status quo szószóloi voltak, a folyóiratok almanachjellegűt öltöttek, a könyvkiadó pedig monokulturális öntevékenységre rendezkedett be. A kultúrpolitika következtében elsorvadt a kritikai és a társadalomkritikai gondolkodás. Legjobb íróink megőrizték az írott szó becsületét, műveik időszerű társadalmi vonatkozásaira azonban a kritikáirás nem figyelt föl. Szerinte a folyóiratoknak meg kell jelentetniük a nyelv-művelő egyesületek felszámolásának, valamint az Új Symposion ügyének a dokumentumait, közöletlen vitacikkeket kell publikálniuk és egyes kéziratok csonkítatlan változatait is. A Kiadó hibájának róttá fel, hogy előre szerződött kéziratokra, s azok közül jó néhány nem jelent meg, valamint hogy előre tiszteletdíjat fizetett ki szerzőknek, akiknek a munkái még nem láttak napvilágot. Hornyik Miklós szerint a Kiadó Herceg János, Dér Zoltán, Dési Ábel, Bodrogyvári Ferenc, Lévy Andre, Gottesman Gajdos Tibor, Tóth Lajos, Cs. Simon István, Mészáros Sándor, Podolszki József, Varga Zoltán, Hódi Sándor, Tolnai Ottó és Vicei Károly kéziratának értékét tévesen ítélte meg, a közeljövőben pedig Végel Lászlónak nem a kiadói tervben szereplő drámáit, hanem az eddig csak szerbhorvát nyelven olvasható köteteit kell

megjelentetnie, s a Szerbhorvát–magyar jogi szótár élére is új szerkesztőbizottságot kell ki nevezni. Hornyik Miklós azt is kiemelte, hogy a jól végzett szerkesztői munka ugyan nem pusztán adminisztrálást jelent, de a Kiadó ne legyen társszerzője a köteteknek.

Bordás Győző felszólalásában elmondta, hogy az Alkotók Gyűlését a Kiadó alkotóinak az érdekképviseleteként fogja föl, s annak ellenére, hogy más kiadóházak mellett nem váltak be az alkotók ilyen jellegű mozgósítására tett kísérletek, a Kiadó eddig számos hasznos és megvalósítható javaslatot kapott az AGY munkájában résztvevő íróktól. Az AGY indítványára hirdeti meg a Kiadó évről évre a regény pályázatot, s hozta létre az Életmű, a Gemma és a Képzőművészeti Kisonográfiai sorozatot. A Kiadónak a rokon intézményekkel, az újságokkal, a rádióval, a televízióval és a tudományos intézményekkel való együttműködésében hiányosságok tapasztalhatók. Szükség van arra is, hogy az évi tervek elfogadásakor az AGY idejében reagáljon a vélt hiányosságokra, valamint hatékonyabbnak kellene lennie a produkciót figyelemmel kísérő bizottságnak is egy-egy évi terv megvalósításának elemzése alkalmával, s természetesen a Kiadónak is számot kell adnia, mit valósított meg az alkotók javaslatai közül, hogyan értékelté azokat. Azokat a kéziratokat, amelyekre a Kiadó szerződött, és amelyekért tiszteletdíjat vagy előleget fizetett, a szerzőkön kell elsősorban számon kérni, és szigorúbban venni a vállalt munkák leadásának határidejét. Emellett szükséges, hogy felhatalított szerkesztőbizottságok újragondolják az egyes sorozatok koncepcióját, és ehhez konkrét munkaprogramokat dolgozzanak ki. Bordás Győző arra is felhívta a figyelmet, hogy minden ellenvélemény ellenére a Kiadóban az elmúlt években nagyobb mértékben érvényesült a nyitottság, mint más művelődési intézményeinkben. Kiadópolitikáját a szerkesztőség továbbra is az AGY javaslataival összhangban alakítja ki, nem választja külön a múltat és jelent, az ideológiát és az irodalmat, hanem együtt látja őket az elkövetkező időszakban is a feladatok kijelölése során. Annak ellenére, hogy az elmúlt két évben például egyetlen kéziratot sem utasított vissza a kiadó pusztán ideológiai okokból, szükséges, hogy vitás kérdésekben az Alkotók Gyűlése interveniálhasson, az AGY plenáris ülésének a célját pedig abban látja, hogy felnyissa a vélt vagy valós szempontokat a nyílt beszélgetés és a kritika előtt.

A kiadópolitika demokratizálásáról tartott vitaindítójában Várady Tibor elmondta, hogy

társadalmi fordulópontok idején újra és újra jelentkezik az az igény, hogy azzal a marxista vitatkozási technikával éljünk, amelyet Bibó István úgy fogalmazott meg, hogy egy jó, kommunista, ideális világot szembeállít egy rossz, nem marxista világgal. Az eszményi elgondolások fölvázolása és azoknak a realitással való szembesítése azonban nem mindig hasznavehető, ha a Kiadó munkájának a demokratizálásáról van szó. Szerinte a kiadó és az alkotó viszonyában nem a demokrácia a legfontosabb viszonyzat, az alkotás ugyanis személyes tett, s a Kiadó munkájának is inkább felelősnek kellene lennie, mintsem demokratikusnak. Társadalmunkban a beleszólás lehetőségének a hiperprodukciója maga után vonta a tényleges részvétel csökkenését, ami a Kiadó munkájában úgy reflektálódik, hogy a sokféle sugalmazás folytán megoszlik a felelőssége. Író és szerkesztő felelősségének sokkal nagyobbak kellene lennie, s mindkettőnek nagyobb fokú nyíltságra és nyitottságra lenne szüksége. A Kiadót és a szerzőket egyaránt gátolja a nemzeti-ségi lét adottságából következő monopolhelyzet is céljainak megvalósításában, ezért támogatni kell az alternatív kiadási lehetőségeket. A Kiadó és az alkotók munkáját övező társadalmi gondokra pedig egyetlen megoldás van: újra fel kell találni az Alkotók Gyűlését, hogy az egyenrangú vélemények fóruma legyen. Regálva a kiadatlan kéziratokat számon kérő megjegyzésre, Várady Tibor szerint Hornyik Miklósnak azt is el kellett volna mondania, mely könyvek helyett kellett volna azokat a kéziratokat megjelentetni.

A vita során Hódi Sándor arra hívta fel a figyelmet, hogy a személyes sérelmek helyett az alkotóknak véleményt kellene mondaniuk kultúránk helyzetéről. Hiányolta a társadalombírálatot és a nemzeti-ségi identitástudattal foglalkozó munkákat. Csorba Béla szerint az AGY-nak az írók társadalmi jellegű érdekképviseletének kell lennie, amely az alkotók jogait szállna síkra nemcsak a Forum-házon belül, hanem azon kívül is, kiadó és alkotó viszonya pedig akkor mondható jónak, ha a kiadó nem a politika, hanem az író cinkosává válik. Simin Bosán Magda a könyvkiadási lehetőségek szélesítésének szükségességéről beszélt, és felvetette, hogy az írók hallásság hangjukat a magyar nyelvű oktatás helyzetének a javítása érdekében. Németh István szerint a jelenlegi politikai légkör lehetővé teszi, hogy a nemzeti-ségi kultúra gondjairól is nyíltan beszéljünk, ám az alkotókban még ma is nagy az öncenzúra, ezért kevés szó esik a nemzeti-ségi könyvtár

és galéria hiányáról, valamint az oktatás kérdéseiről vagy a majdnán-rábéi általános iskola megszüntetésének indokoltságáról. Dudás Károly a Szabadkai Népszínház helyzetével és az itteni magyarság életével foglalkozó írások hiányolta. Szerinte az AGY-nak a jövőben is értékelnie kell a Kiadó munkáját, s javaslatokat tennie, hiszen azokból jó néhány meg is valósult, fontosnak tartotta a szociográfiai munkák serkentését. Borbély János szerint nem használjuk ki eléggé a lehetőségeinket, a rádió is korábban nagyobb figyelmet fordított művelődési rendezvényeire, s a hanyatlás közepette még talán a kiadó tartja magát a legjobban. A nemzetiségi kultúra problémáival többet kell foglalkozni, mert csak így válik lehetővé orvoslásuk. Torok Csaba a Dolgozók hetilap egyre rosszabbodó anyagi helyzetére hívta fel a figyelmet. Hornyik Miklós az irodalompolitika demokratikussága érdekében több javaslatot terjesztett be az Alkotók Gyűlésének: a recenzensek körének bővítését, a képzőművészek minél tömegesebb foglalkoztatását, a folyóiratok szerkesztéspolitikájának megvitatását és a lapok irodalmi mellékleteinek elemzését, a marxista könyvesbolt jellegének megváltoztatását, valamint hogy az irodalmi díjakat odaítélő zsűri tagjait is az Alkotók Gyűlése jelölje ki. Szerinte három évtizedre kell kiadói tervet készíteni, melyben fontos szerepet kapna a sajtó-, a művelődés-, az intézmény-, a képzőművészet-, a zene-, a gazdaság- és a politikatörténet; az írói hagyatékok, dokumentumgyűjtemények, antológiák, repertóriumok, hanglemezek, kották kiadásának is a Forum Könyvkiadó feladatának kell lennie. Szerinte mindez akkor valósítható meg, ha a munkába minden írástudó embert bevonna a kiadó. Ezenkívül a meglévő és lehetséges könyvsorozatokhoz Hornyik Miklós huszonnégy háromtagú szerkesztőbizottságot javasolt, s azok névsorát is ismertetett. Rehák László a Kiadó és a folyóiratok anyagi helyzetéről beszélt, Pintér Lajos szerint pedig a Kiadó akkor lesz demokratikus, ha munkája nyilvánosságot kap. Csorba Béla indítványozta, hogy az Alkotók Gyűlése a majdnáni iskola, valamint a magyar nyelvű gimnáziumok visszaállítása és a Dolgozók hetilap anyagi helyzetének rendezése ügyében forduljon a VKSZ TB nemzetiségi bizottságához. A vitában felszólalók a romániai nemzetiségek helyzetének kérdését is felvetették. Bori Imre elmondta, hogy irodalmi tevékenység nemcsak a Kiadóban és a Hídban folyik, hanem a rádióban, televízióban, az *Uzenet*-ben és a *7 Nap*-ban is, ezért az ottani irodalompolitikát is meg kell vizsgálni.

Összegezve a felszólalásokat, az AGY elnöklője, Jung Károly megállapította, hogy az Alkotók Gyűlése igazolta létét, emellett, hogy a Forum Könyvkiadó munkáját elemezték, a nemzetiségi kultúra számos kérdése is napirendre került. Az Alkotók Gyűlése úgy határozott, hogy az ülésen elhangzott indítványokat elvben támogatni lehet, azonban vitassa meg őket az AGY elnöksége, a Kiadó és a Kiadói Tanács, az így kialakult álláspontokkal ismerkedjen meg minden alkotó, majd a következő plenáris ülésen ismét kerüljenek napirendre, Csorba Bélának egy AGY szerkezeti szabályzatára vonatkozó javaslataival egyetemben.

STRAŽILOVÓI TALÁLKOZÓK – A Vajdasági Íróegyesület által felújított Stražilovói Találkozók elnevezésű rendezvénysorozat központi eseménye az a tanácskozás volt, amelyen – az Alkotók Gyűlésének témájához hasonlóan – írók, kritikusok, irodalmárok az irodalom és a demokrácia összefüggésének kérdéseiről értekeztek. Az alábbiakban Slobodan Beljanski vitaindítójából közlünk részleteket:

„Van-e a költészetnek és a politikanak valamilyen közös jellemzője? Azonkívül, hogy mind a kettő az illúziók világából merít – az első az élmény ontológiai ösztökre megteremtése érdekében, a másik pedig a világ deontológiai megszervezéséért – utaik teljesen eltérőek. Túlságosan egyszerű lenne azt mondani, hogy a politika, a költészet alárendelt helyzetének megteremtése közepette, ennek autonómiával tartozik, a költészet pedig abbéli törekvésében, hogy elhallgassa a politikát, ennek állandóan igazsággal tartozik. Összehangolatlanságuk sorsszerű. Az egyéni és a közhatalom között állandó bizalmatlanság létezik. Nem csak a klasszikus filozófusokat érdekelte az, hogy milyen fajta irodalom felel meg az eszményi államnak. Az ettől eltérő függőségi helyzetről természetesen kevesen gondolkodtak el mélyebben. Emiatt a politika és a költészet kapcsolataira vonatkozó beszélgetés elsősorban a politikai és a szellemi szabadság kölcsönös megvitatását tetelezi fel...

...A modern korszak szüleménye a szabadság fogalmának individuális meghatározása. A demokrácia többé már nem csak az államirányítás formája, hanem a szociokulturális viszonyok egyik mintapéldája. A dominancia és a kommunikáció ilyen formája milyen módon elégítheti ki összetett világunk követelményeit? Mit nyújthat a szellemi alkotásnak egyáltalán, különösen a mai körülményekben?...

Az új demokratikus folyamatok még mindig inkább a gondolatoké, a saját belátás szerint megszervezett és kikényszerített engedményeké, mint a normatív rendszerben történi módosításoké. Mindez még túl kevés az igazi demokráciához, amelynek csak bizonyos tüneteit észlelhetjük, mint például a politikai pompa köntösét vagy vágyainkat, esetleg mások igéreteit. Demokrácia nem létezhet a politikai meggyőződés szabad kinyilvánítása és az irányítók nem utasításra történi bírálata nélkül. Ezenkívül a demokrácia a kultúra életerét képezi. Éppen ezért ma nagyon nehéz elképzelni olyan környezetben, ahová nem köszöntött be a felvilágosodás korszaka, ahol kevésbé ismert fogalom az emberségesség, a szégyen, és ahol az alkázkodás sokkal megbecsültebb, mint az erkölcsi bátorság. Vajmi kevés sikerre számíthat a demokrácia ott, ahol a politikai célokat fenyegetésekkel, különféle számítgatásokkal, hiúságokkal, bosszúállással valósítják meg, valamint olyan személyek közreműködésével, akik készek idomulni minden újfajta vezetéshez, de szembeállnak mindazokkal, akik másképpen gondolkodnak...

...Az a politikai rendszer, amely az alkotásnak is megfelel, nem a mi gondjaink rendszere, semm pedig lelkesedésünké, hanem inkább a felettsé. Ha igaz az, hogy minden egyes összehasonlítás a hatalmon többé-kevésbé megkérdőjelezi a legitimitást, akkor az is fontos lenne, hogy szavatoljon nyugalmat az íróknak, továbbá tegye számukra lehetővé a létezését, engedélyezze nekik a politikától való idegenkedést, a gyanakvást, a titkos magányt és a büszkeség érzésének kialakítását. Az írónak eleget adnia a saját belső függetlenségére, természetesen akkor, ha engedélyezik számára a megnyilatkozást. Ennek ellenére az író mindig egy abszolút kisebbséghez tartozik. A demokratikus út abban az esetben, ha a rajta haladóknak, így például ennek a bizonyos kisebbségnek is, szavatolja a biztonságot és mentes az intellektuális inkvizíciótól, lehetőségeket teremt; elfogadja a különbségeket, ugyanakkor engedélyezi a tiltakozást, egyelőre még mindig jobb valamennyi eddigi ismert útvonalnál."

TOLNAI OTTÓ AZ ÍRÓEGYESÜLET ÚJ ELNÖKE – Tisztújító értekezletet tartott a Vajdasági Íróegyesület, amelyen Tolnai Ottót választották meg az írószervezet új elnökének. Tolnai Ottó már másnap elnöki minőségben képviselte a Vajdasági Íróegyesületet a Szerbiai Íróegyesület rendkívüli közgyűlésén, amelyen fel-

szólása külön visszhangra talált, ezért itt teljes egészében közöljük:

EGY FONÁL MÉG VEZET VALAHOVA

Tegnap megválasztottak a Vajdasági Íróegyesület elnökének. Kétségtelenül azért, mert nem szabadkoztam eléggé. Pedig szabadkoztam. Azt mondtam, költő vagyok, aki semmiképpen sem hajlandó leereszkedni a napipolitika alagútjába. Aki semmiképpen sem fogadhatja el a napipolitika logikáját, nyelvét, diktátumát. Nem szabadkoztam eléggé erőlyesen, ügyesen és ravaszul megválasztásom ellen, mert sokakkal ellentétben még sejlík előttem egybetartásunk utópiája, elnézést a kissé már patetikus hangzó megfogalmazásért: Jugoszlávia utópiája.

Amikor néhány évvel ezelőtt hasonlóképp nem eléggé erőlyesen szabadkoztam, és megválasztottak az Ujvidéki Írószövetség elnökének, beszámolót tartottam, életem első beszámolóját:

REFERÁTUMOT A HÓRÓL

(Nagy tél volt, az emberek alig tudtak elvergődni a könyvtár, ahol a közgyűlést tartottuk.) Sejtik már bizonyára, hogy beszámolómban Isidora Sekulic Elmélkedés a hóban című esszéjére alapoztam, melyben a havat – amiből nekünk az idén, sajnos, nem jutott –, ezt az anygali közeget az elkötelezettség, a pártion kívüli szabadság anyagának nevezzi. E szép szövegben azonban Isidora felfigyel a parasztoakra, amint utat taposnak a hóban. „Mélyen gázolnak, kijelölík az első csapást és az előrehaladás programját.”

Akkor néhány évvel ezelőtt még az útról elmélkedtem – most, sajnos, nincs hó, még az illúziója se ennek az anygali közegetnek, nem rémlík az út, hogy a haladás programjáról ne is beszéljünk.

Számomra azonban, mint már mondtam, sejlík valami – egy hajszálvékony fonál, amely még vezet valahova...

Engedjék meg nekem – legalább még ma – ezt az illúziót.

Gyakran beszéltem (talán még gyakrabban is beszélhettem volna) a jugoszláv irodalmak iránti lelkesedésünkről. Meg voltunk győződve, hogy nagy kincse találunk: ki mondhatja még el magáról, hogy öt-hat olyan irodalmat is-

mer – méghozzá belülről! –, mely számára teljesen idegen nyelven íródott. Többek között ezért is fölényben éreztük, európaibnak tudtuk magunkat még a magyarországi írőkkel szemben is. Igen, én még a szlovén írőkkel szemben is inkább európai írónak éreztem magam, egyebek között azért is, mert jobban ismertem irodalmunkat, mint ők az enyémet. De Ljubljában és Zágrábban emellett is többször „megsértettek” mint délit. Észrevették, hogy rosszul beszélem a nyelvüket, azt hitték, déli vagyok. De ez esetben kissé melléfogtak. A világ nagyobb, mint gondolták. A világ mindig nagyobb, összetettebb, mint gondoljuk. Tehát volt alkalmam látni, saját bőrömmön érezni az albánok iránti viszonyulásukat is...

A katonaságban Zágrábban – a hatvanas években – egy albán elrongyolódott katonaköpenyét választottam, örököltem. Nem tüntetőleg tettem ezt, mégis valahogyan így hatott, mert senkinek sem kellett az a köpeny, addigi viselője pedig nagyon szerette volna valakinek továbbadni, ajándékozni – azóta viselem azt az elnyútt köpenyt...

Mit is akarok mondani? Azt, hogy a Vajdasági Íróegyesület elnökeként is meg kell őriznem eddigi viszonyulásomat, tiszteletemet Zajc, Mihalic, Komnenić iránt, Antun Berisha iránt, akivel nemrég Zomborban olyan szépen beszélgettünk a Gilgames-eposz és a Nibelungének fordításának problémáiról, hogy azóta is várom, mikor folytatjuk a beszélgetést...

Zombort említettem. Emlékszem, hogy a szerbiai íróküldöttség tagjai mennyire meglepődtek a Konjovicsnál tett látogatáskor: mindannyiunkat ismerte, szinte mindegyiküinktől olvasott valamit; arról mesélt, hogy az ősei, ikonokkal a kezükben, hogyan vándoroltak fel Pećről; egyszerre magyarul kezdett velem beszélni, Komnenićyel pedig Párizsról, kiállításáról a Grand Palais-ban... Amikor elhagytuk a galériát, író barátaim arcán a minőség visszfénye tükröződött, európaigúnk visszfénye, melyet talán külön is tanulmányozni kellene...

Igen, én a nemzetekről sem tudok másként gondolkodni, beszélni, mint az íróról: szeretettel – alázattal. Mindig, minden esetben. Semmiképpen sem beszélhetek a napi politika arrogáns nyelvén. (Különben az európaiságról, saját európaiságomról sem beszélnek soha.) Mindig szerbekről és albánokról, albánokról és szerbekről kell beszélnem, immár nem választhatom szét őket, függetlenül attól, hogy ki van lépésen ebben az iszonyatos sakkjátszmában.

Alázattal, mint Aljosa a Karamazovok rette-

netes családjában. Amikor Aljosát említem, ismerem Sesztov vele kapcsolatos nézetét.

„Dosztojevskij – mondja Sesztov – már nem hisz a szeretet mindenhatóságában, és nem sokat ad a könnyekre, az együttérzésre és a meghatottságra. Az ember képtelensége, hogy segítsen a másikon, számára egyértelmű és lecsújtó argumentum. A hatalom erőit keresi...”

Az imént Isidora esszéjéről beszéltem, most pedig Andrić Levél 1920-ból című írására hívnám fel a figyelmet, a gyűlöletről írt nagy tanulmányra. Nem gyűlölhetik egymást azok a nemzetek, amelyek írója olyan kíméletlenül leleplezte a gyűlöletet, a nemzetek rákfenejét.

Engedjék meg nekem, a naiv, újonnan megválasztott elnöknek, hogy legalább még ma, megbízatásom első napján naiv maradhassak, és megőrizsem az illúziót arról a gyűlölködés nélküli útról, arról a vékony Moór Marianna és Oszter Sándor Weöres-verseket tolmácsoltak, a Muszty-Dobai duó pedig megzenésített verseket adott elő. A műsort Dorogi Zsigmond és Gion Nándor szerkesztette.

Tehát: a Vajdasági Íróegyesület nevében üdvözlöm rendkívüli közgyűlésüket.

Belgrád, 1989. III. 4.

WEÖRES-EMLÉKEST – Az Újvidéki Rádió M-stúdiójában a nyilvános hangfelvételek keretében márciusban Weöres Sándor-emlékest tartottak. Az est bevezetőjeként Bori Imre méltatta a költőt és munkásságát, majd Ferenczi Jenő, Juhász Jácint Moór Marianna és Oszter Sándor Weöres-verseket tolmácsoltak, a Muszty-Dobai duó pedig megzenésített verseket adott elő. A műsort Dorogi Zsigmond és Gion Nándor szerkesztette.

Az alábbiakban Bori Imre bevezetőjét közöljük:

Nem a halott Weöres Sándort, az élő költőt, a halhatatlan idézzük mai estünkön, itt, ahol Weöres Sándor líráját annyian a szívünkbe zártuk húsz évvel ezelőtt, amikor ugyanezen a színpadon hallgattuk és ünnepeztük varázsszavait. Velünk van Weöres Sándor versvilága: óvodásaink az ő képjátékain és ritmusvarázslatain ámultak és ámulnak, s tanulták és tanulják, milyen az igazi költészet. Középiskolásaink is évtizedek óta tanulják az ő versei segítségével is, hogy mennyire szépek a költészet *titkai*. Irodalmunkban az esztétikai gondolkodás eresztékeibe szívódtak fel Weöres Sándor költői *tanításai*, tegyük hozzá: még az 1960-as évek első felében, amikor tanulmányt írtunk róla, amikor *A vers születése* című doktori érte-

kezését közöltük az egyetemes magyar irodalom okulására, majd a *Psyché* és a *Három veréb hat szemmel* első elkészült részleteit jelentettük meg, illetve amikor verseinek kétnyelvű kötetét adtuk ki 1965-ben *Átváltozások* címmel. Abban pedig Köszöntőjét, amelyben a „negyven évnél hamarabb érkező III. évezrednek küldi könyvét”, a nemsokára beköszöntő jövődönék, és mi tudjuk és hisszük, annak is kedvére való lesz a Weöres Sándor költészete.

S miért? Mert *egyetemes* – nem csupán a szó legszorosabb értelmében, hanem minden lehetséges jelentésében. Egyetemes, mert emberiség-egy költészet az övé: amiről ő beszél, annak gondját minden emberrel megoszthatja. Hirdette ugyanis, hogy az *ember* és az *emberiség* van, s az a *van* azt jelenti az ő költészetében, hogy a *létezés állandóságának* hitét vallja, s ezt hirdeti. Ez az állandóság egyúttal szüntelen alak- és formaváltozás is, mintha egyetlen filozófust ismert volna, a görög Hérakleitoszt.

Weöres Sándor költészete egyetemes, mert bennefoglaltatik az emberiség történelme, ahogyan egyik mesterével, Hamvas Bélával egybehangzóan ezt a történelmet értelmezte költői mitológiaként s létmagyarazatként egyaránt, egybekötve ősi múltat és áhitott, még meg nem született jövődőt, hogy feleletet tudjon adni minden költő alapvető kérdésére, a *honnan-ra* és a *hová-ra!* Ő tudott egy valamikori boldog emberiségről, amelyet romantikus költő ősei tündérvilágban mondtak, tudott arról a tragikus fordulatról, amely azt eredményezte, hogy a *létezés* kettéhasadt életre és halálra, a kozmosz égre és földre, a világ emberre és természetre, az ember férfira és nőre, testre és lélekre, a boldogság pedig kéjre és kínra változott.

Emberiség-egy költészet Weöres Sándoré kép- és ritmusvilágában is. A szüntelen átváltozások a vers-létben is megmutatják erejüket, és Weöres Sándor az emberiség nagy költői formáit éppennyig reprodukálja, mint a gyermekvilág apró, miniatűr szó- és hangjátékait, hogy ne tegyen különbséget magasrendű, intellektuális poézis és ugyancsak magasrendű, de népi költészet között, s népköltészetben pedig mondjuk, a magyar és a maláj népi ízlés produktumai között, s ha úgy hozta kedve, versenyre kelt az univerzumnak a teremtő elvével, s teremtett képzelt népet, képzelt nyelvet, képzelt verset, s egyetlen boszorkányos költői mozdulattal magyar fordítását is elővarázsolta a maga képzelte eredetijének! Egyszerűség és bonyolultság, elvontság és konkrétság van együtt az ő költészetében, nemezszer ugyanabban az egy versben is – a világismeret diadalmaként minden esetben.

Az ellentéteket egységben tudó költő volt, éppen ezért nemcsak tiszta költő, nagyon korszerű poeta is, az egyetemesség éneke, a „hártartalanságok” lírikusa, akinek „világkeze” 1989. január 23-a óta nem jegyez üzeneteket mindazoknak, akik verseit annyira szeretjük!

TARTOMÁNYI NÍVÓDÍJAK – A Tartományi Művelődési Öngazgatási Érdekközösség ezúttal is kiosztotta a nivódíjakat a művelődés terén a múlt évben elért eredményekért. Elismerésben részesült Sava Damjanov író a *Koreni moderne fantastike* (A modern fantasztikum gyökerei) című kötetéért, Ioan Flora a Bagoly a ravatalon című verseskötetéért, Acs Károly *összes versei*ért, Julijan Tamas a ruszin etnográfiai sorozat öt kötetének sajtó alá rendezéséért, Duško Vrtunski a Don Quijote szerb fordításáért, valamint Radoman Mičić könyvtáros. Nívódíjban részesült továbbá Tomislav Pejčić a verseci Sterija Színház színésze, Slobodan Kojić szobrász és Sava Stepanov képzőművészeti kritikus, Miroslav Stakitić és Stevan Divljaković zeneszerző, valamint Milan Todorović levéltáros, Oliver Milanović-Jović művészettörténész, Predrag Medović régész és Kaszás Károly művelődési dolgozó. A munkaszervezetek közül ezúttal a szabadkai Kurir Jovica Gyermekszínházat és az újvidéki Zmaj Játekokat tüntették ki.

KÖZEPES SZÍNVONAL – Közepes színvonal jellemezte a vajdasági hivatásos színházak idei fesztiválját. A bemutatott nyolc előadás közül csak négy közelítette meg azt a szintet, amelyet egy-egy ilyen rendezvényen a közönség és a szakmabeliek is elvárnának. Így a díjakon is csak négy együttes osztozott. A szemle legjobb előadásává a Dimitrija Đurković, Ana Janjanin, Bordás Győző, Vladimir Marenić és Primož Bebler összetételű zsűri a szabadkai Népszínház szerbhorvát együttesének Šiptar I–II. előadását nyilvánította. A rendezésért járó díjat Radoslav Dorić (Zrenjanini Népszínház, Erih Koš: A nagy Mak) és Ljubiša Ristić (Szabadkai Népszínház, Šiptar) kapta. Az említett szabadkai előadás zeneszerzője, Lengyel Gábor, valamint jelmeztervezői, Pataki Éva és Bjanka Adžić Ursulov is elismerésben részesültek. A szemle legjobb disztribútor járó díjat Miodrag Tabački érdemelte ki a verseci színház Momčilo Nastasijević Az örök forrásnál című művének színpadképéért. A lehetséges tíz színészi díj közül a zsűri mindössze ötöt osztott ki: Miodrag Krivokapić és Aleksandar Cvjetković (Šiptar), Bicskei István és Venczel

Valentin (Újvidéki Színház – Ibsen: A hazaáru-ló) és Nevena Novović (Az örök forrásnál) kapta. A már említett előadásokon kívül a közönség láthatta még a Szabadkai Népszínház Esterházy Péter regénye nyomán készült Kis magyar pornográfia című előadását, Nikolaj Erdman Öngyilkosát (Zombori Népszínház), Feydeau: A számár című vígjátékát (újvidéki Szerb Nemzeti Színház) és Sterija Laža i paralaža című vígjátékát a pancsovai színház előadásában.

A ZSIDÓSÁG JUGOSZLÁVIA TERÜLETÉN – Zágráb, Szarajevó és Belgrád után az újvidéki közönség is láthatta a Jugoszlávia területén élő zsidóság történetét és kultúráját bemutató kiállítást. A huszonhárom tematikus egységbe sorolt tárlaton mintegy nyolcszáz kiállítási tárgy és hatszáz dokumentumfotó segítségével mutatják be a zsidók kétezer éves történetét, a zsinagogaépítésetet a kezdetektől a XX. századig, vallási szokásaikat és szertartásaikat, ipar- és képzőművészetüket és irodalmukat. A zsidó kérdés második világháborús „végleges megoldás”-ának, valamint a zsidók részvételének a népfelszabadító háborúban külön teret szenteltek a kiállítás rendezői, dr. Vidosava Nedomački belgrádi és Alma Simić szarajevói szakember. A Vajdasági Múzeumbeli tárlat mellett számos zenei, irodalmi és képzőművészeti kísérőrendezvényre is sor került.

A tárlat anyagát őszre Londonban, majd New Yorkban és Los Angelesben is bemutatják.

KINKA RITA ÚJABB SIKEREI – Kinka Rita szabadkai zongoraművész 1987-ben a brüsszeli nemzetközi zongoraversenyen egy éves ösztöndíjat nyert a New York-i Juilliard School zenei egyetemre. A művész jelenleg az Egyesült Államokban tartózkodik, időközben azonban járt itthon is, a szarajevói Népszínházban önálló estet tartott, s hamarosan elkészít egy lemezfelvételt a belgrádi PGP RTB hanglemezkiadó vállalat számára. Kinka Rita április folyamán New Yorkban és Bostonban adott koncertet, s készült a május végén megrendő Fort Worth-i Van Cliburn nemzetközi zongoraversenyre, amelyre több mint kétszázötven fiatal zongorista nevezett be a világ minden tájáról.

VÉGEL LÁSZLÓ ÚJ DRÁMÁJA – Hamarosan színre viszik Végel László Túl az Óperencián című drámáját, amelynek magyar nyelvű ősbemutatóját júniusban láthatja a kö-

zönség a Szabadkai Népszínház előadásában. A szerző által szomorú operettként meghatározott színműve szerbhorvát nyelvű ősbemutatójára őszre kerül sor Szarajevóban, a Kamarszínház 55-ben; az előadást Paolo Magelli rendezi.

ELISMERÉS DORMÁN LÁSZLÓNAK – Az 5. Burghauseni Nemzetközi Fotószalonon, amelyet a modern zene és tánc témájára rendeztek meg, Dormán Lászlót fotójáért a Nemzetközi Fotóművészeti Szövetség ezüstdíjával tüntették ki. A díjnyertes munka Art Blakey világhírű dzsesszzenéből készült. Ezenkívül Dormán László különdíjban is részesült a Curtis Fuller amerikai néger trombonost ábrázoló fotójáért.

KÖNYVAUKCIÓ TOPOLYÁN – Egyedülálló rendezvényre került sor március folyamán a topolyai népkönyvtár antikváriumában. Az Újvidéki Rádió, a Képes Ifjúság és a helybeli könyvtár szervezésében könyvaukciót tartottak, amelyen 223 magyar, szerbhorvát, német és francia szépirodalmi, valamint társadalom- és természettudományi munka került kalapács alá, köztük igen értékes kiadványok is. Az aukció kísérőrendezvényként az érdeklődők irodalmi matinén vehettek részt, amelyen Hornyik Miklós, Pastyik László és Mák Ferenc közreműködésével a könyvgyűjtésről, a könyvnyomtatás történetéről és más, a könyvvel és kiadásával kapcsolatos kérdésekről tájékozódhattak, valamint megtekinthették Dormán László fotóit és Léphaft Pál könyvvel kapcsolatos karikatúráit is.

Az aukció iránt nagy volt az érdeklődés, annak ellenére, hogy ezúttal még aránylag kevés kiadvány talált gazdára. A topolyai könyvtár a közeljövőben újabb árverezés megrendezését tervezi.

BRASNÝÓ ISTVÁN KAPTA A HÍD-DÍJÁT – A Híd-díj bírálóbizottsága – Bori Imre, Dudás Károly (elnök), Koncz István, Mák Ferenc és Utasi Csaba – 1989. március 3-án és április 14-én megtartott értekezletén megvizsgálta és megvitatta a jugoszláviai magyar írók 1988. január 1-jétől december 31-éig megjelent műveit, és úgy döntött, hogy az 1988. évi Híd Irodalmi Díjat Brasnyó István *Macula* című regényének ítéli oda.

„A bizottság úgy találta, hogy Brasnyó István regénye jelentős szépirodalmi vállalkozás, amelyben az író tájunk emberének múltját és jelenét ábrázolta hiteles epikus erővel, s meggyőződése, hogy ez a mű a jugoszláviai magyar prózairodalom egyik legnagyobb alkotása” – áll a zsűri jelentésében.